

МИКОЛА БЕНДЮК

ТОМАШ-ОСКАР СОСНОВСЬКИЙ
(1812–1886)

РІВНЕНСЬКА ОБЛАСНА ОРГАНІЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ
СПІЛКИ ПИСЬМЕННИКІВ УКРАЇНИ

КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКИЙ ЦЕНТР
ІМЕНІ Т.-О. СОСНОВСЬКОГО

КРЕМЕНЕЦЬКИЙ ЛІТЕРАТУРНО-МЕМОРІАЛЬНИЙ
МУЗЕЙ ЮЛІУША СЛОВАЦЬКОГО

Національна спілка письменників України
Рівненська обласна організація

© Copyright by Микола Бендюк, 2012
© Copyright by „Воляння з Волині”, 2017

Редактор серії
о. Вітольд-Йосиф Ковалів

ISBN 978-83-88863-06-1

*На обкладинці світлина з портрету Т.-О. Сосновського
роботи худ. Франческо Подесті
Портрет зберігається
в Житомирському обласному краєзнавчому музеї*

~~~~~
«Воляння з Волині»
вул. Князів Острозьких, 4-а
35800 м. Остріг, Рівненська обл.
Україна

БІБЛІОТЕКА «ВОЛАННЯ З ВОЛИНІ»
Т. 128

МИКОЛА БЕНДЮК

ТОМАШ-ОСКАР СОСНОВСЬКИЙ
(1812–1886)

«ВОЛАННЯ З ВОЛИНІ»
БІЛИЙ-ДУНАЄЦЬ – ОСТРІГ 2017

Уродженець Острожчини, талановитий митець, автор більш як п'ятдесяти скульптур із мармуру, що й сьогодні прикрашають храми й музеї Риму, Варшави, Кракова, Острога, Рівного, Житомира, Чернівців, головний директор музеїв і галерей Риму, обирався академіком 24 художніх академій світу, професор скульптури римської Академії св. Луки, останні 6 років свого життя займав вищу посаду цієї академії будучи ректором¹ - Томаш-Оскар Сосновський був тісно пов'язаний з Україною.

На жаль, досліджень про скульптора не так і багато. Найбільше до популяризації нашого земляка долучився польський дослідник Лехослав Ламенський, який видав у Любліні в 1997 році ґрунтовну працю «*Tomasz Oskar Sasnowski*». Також долучилися до досліджень Зигмунт Батовські, Галина Вага, О. Раггі та інші. В Україні дослідженнями творчості Томаша-Оскара Сосновського активно займаються Ярослав Бондарчук та Олег Романчук. Проте ще далеко не всі сторінки життя та творчості скульптора досліджено, тому є надія на нові знахідки, частину з яких ми зможемо дізнатися із цієї розвідки, базованої, поперед усе, на наукових доробках уже названих науковців.

Т.-О. Сосновський з'явився на світ у селі Новомалин на Острожчині в старовинному замку, який належав шляхтичу Яну-Кануту Малинському. Одна з дочок Малинського, Касильда, вийшла заміж за Станіслава Сосновського. Від їхнього шлюбу і народився Томаш-Оскар².

До сьогодні точна дата його народження була невідома. Зигмунт Батовські наводить дату 12 грудня 1810 р.³, дослідник О. Раггі подас 1813 р.⁴, науковці вважали правильною останню дату, що підтверджував некролог, написаний 27 січня 1886 р., де сказано, що

---

¹ Бондарчук Я.В. *Томаш Оскар Сосновський і Остріг*. // Матеріали I-III науково-краєзнавчих конференцій «Остріг на порозі 900-річчя» (1990 – 1992 рр.). Частина перша, 1992. – С. 27-29.

² Бондарчук Я. *Томаш-Оскар Сосновський*. / *Острозькі просвітники XVI-XX ст.* – Острог, 2000. – Ст. 277-284.

³ Batowski Z. *Thimme-Becker*. – Т. XXXI. – 1931. – S. 301-302.

⁴ Raggi O. *Delia vita e delle opere de Pictro Tenerani del suo tempo e delle sua scuolla scultura*. – Firenze. 1880. – S. 474 - 477.

скульптор помер у віці біля 73 літ⁵.

Але нещодавно кандидат історичних наук Ігор Тесленко віднайшов у Державному архіві Волинської області дату хрещення Томаша-Оскара. У метричній книзі хрещень Острозького костелу за 1801-1817 рр. є запис про Сосновського, що повністю вміщується на одній із сторінок. Латинський напис перекладається приблизно так:

«Острозька парафія. Новомалин. Року Господнього 1812, дня 21 грудня ... (?) отець Ремігій Гуци⁶ капуцин Острозького конвенту охрестив ... немовля на ім'я Оскар-Томаш, сина ясновельможних панів Станіслава (капітана якогось підрозділу (?) російських військ) і Касильди з Малинських Сосновських. Хрещені батьки: шляхетний Каспер Махніцький і шляхетна Юлія Лістовська (дочка чи дружина майора російських військ?)» (Переклад І. Тесленка).

Далі допис про виписку з книги, датований 14 липня 1830 року.

Нотатка про таїнство хрещення Томаша-Оскара внесена не до книги, а до окремого аркушика, вшитого до книги. Цей аркушик навіть не був пронумерований⁷.

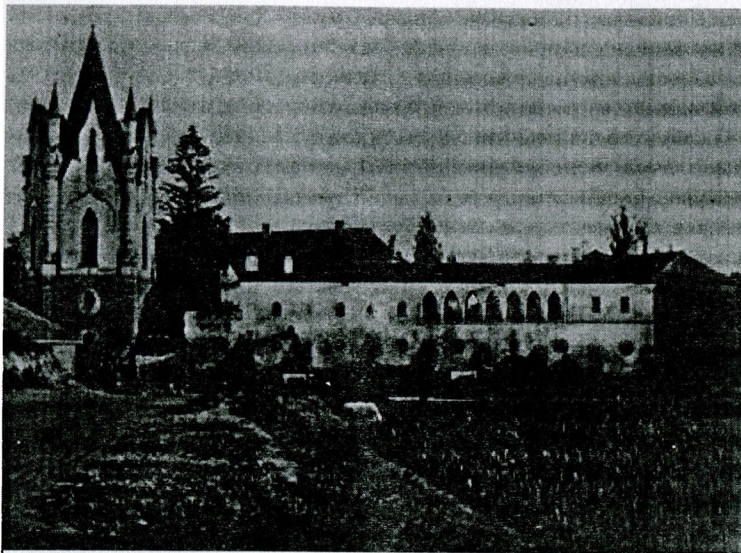
Якщо хрещення пройшло 21 грудня 1812 р. - то, імовірно, скульптор народився за декілька тижнів до цього. Зазвичай хрещення проходило десь через два тижні, якщо їх відняти - вийде дата народження приблизно 7 грудня. Стосовно визначення числа народження треба зрозуміти, за яким календарем записувалися дати у костелі на початку XIX ст. Враховуючи, що костел знаходився на території Російської імперії, і необхідно було надавати довідки до державних установ стосовно дат народження, то, вірогідно, що й літочислення велося за юліанським календарем. Тобто, до 7 грудня необхідно додати «12» - приблизна дата виходить 19 грудня. Вже попередньо згадувалося, що Зигмунт Батовські наводить дату 12 грудня 1810 р., можливо, він знав день народження, лише переплутав рік. Цю дату ми можемо взяти за основу, змінивши

---

⁵ Waga H. *Artyści polscy w Akademii «Virtuosi al Panteon»* // Biuletyn Historii Sztuki. – R. XXX – 1968 – № 1. – S. 82.

⁶ О. Ремігій із Мровлі, Францизьк Гуци (1734-1814), до ордену отців капуцинів вступив у 1752 р. в Кракові. В ордені виконував обов'язки проповідника і настоятеля. Помер 18 грудня 1814 р. в Острозі.

⁷ Державний архів Волинської області. – Ф. 297, оп. 1, спр. 136, арк. 186 а.

Каплиця і замок в Новомаліні

тільки вже попередньо доведений рік народження на 1812. Тобто, днем народження Томаша-Оскара Сосновського можна вважати 12 грудня 1812 року⁸.

Зі слів Тараса Вихованця, він теж знайшов опосередковане підтвердження дати народження Томаша-Оскара. 12 грудня 1812 року померла матір скульптора - Касильда. Якщо співставити вище наведену інформацію, то стає зрозумілим, що смерть наступила під час пологів.

Батько скульптора Станіслав Сосновський був розумною та освіченою людиною, у 1811 р. обраний маршалком острозьким. Разом зі своїми старшими братами Євгеном та Броніславом Томаш-Оскар учився в школі в містечку Теофіполі⁹. Потім - до 1825 р. - в од-

---

⁸ Бендюк Микола. *Дата народження скульптора Томаша-Оскара Сосновського.* // Острозький краєзнавчий збірник. Випуск 5, Острозь, 2012 – Ст. 361

⁹ Spis ważniejszych miejscowości w powiecie Starokonstantynowskim na Wołyniu. – Starokonstantynów, 1900. – S. 552.

ному з кращих навчальних закладів Волині - Кременецькому ліцеї¹⁰. Невдовзі після закінчення ліцею Томаш разом з братами вступив до війська, проте його службу перервало польське повстання проти російського уряду в листопаді 1830 року. У цей час Томаш був у батька в Новомалині й більше до війська не повернувся.

Поряд з інформацією про хрещення Томаша, на сторінці з Волинського архіву була зроблена нотатка про те, що копіювався текст із книги, яку датовано 14 липня 1830 року¹¹. Можливо, цей випис робився на замовлення військової адміністрації підрозділу, у якому тоді служив Томаш-Оскар. Ходили чутки про відправку польського війська на придушення Липневої революції 1830 року у Франції. Власне, ці чутки і стали приводом для початку Польського повстання 17 (29). 11. 1830 року. Після придушення Листопадового повстання Сосновський до війська не повернувся. Чи брав Томаш (якому на той час було 18 років) участь у повстанні - не відомо. Напевно, поліції знайти якихось доказів не вдалося. В подальших офіційних документах Томаша називали «*Фома Сосновський відставний поручик*»¹².

Розуміючи, що військова кар'єра синів не вдалася, батько наділив їх селами. Томашу-Оскарку відходили 3/4 мастків - с. Новомалин, с. Ляхів (зараз село Кутянка Острозького району), присілки Степанівка, Болотківці, частина с. Бугрин¹³. Проте творчість, яка жила у душі майбутнього митця, не дозволила залишатися лише поміщиком.

У 1833 р. Томаш Сосновський виїхав до Варшави і вступив до Академії мистецтв на скульптурне відділення¹⁴. Свою мистецьку освіту скульптор продовжив у художніх академіях Берліна (1833-

---

¹⁰ Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. – Warszawa, 1886. Т. 7. – S. 264-265.

¹¹ Державний архів Волинської області. – Ф. 297, оп. 1, спр. 136, арк. 186 а.

¹² Державний архів Житомирської області, ф. 115, спр. 1943, арк. 4-22

¹³ Буравський О. *Нові документи до біографії Томаша-Оскара Сосновського: Майнові справи родини*. «Архіви України» № 6 / 2001

¹⁴ Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. – Warszawa, 1886. Т.7. – S.264-265.

1835) та Рима (1836'-1838)¹⁵. У 1846 р. Сосновський остаточно поселяється у Римі.

Він займається в майстерні П'єтро Тенерані, який став його вчителем та другом. Працював у приміщенні, яке раніше належало А. Канові¹⁶. У цей ранній період своєї творчості, удосконалюючись у техніці обробки мармуру, скульптор виконує чимало копій з античних статуй. До античного мистецтва Сосновський ще не раз повернеться упродовж усієї своєї творчості. Поступово, від старанного копіювання класичних зразків, у кінці 1840-х р. Сосновський переходить до самостійних робіт. Головне місце у творчості митця займають скульптури на біблійну тематику. У 1850-1860 рр. скульптор виконує свої найкращі роботи: три рельєфи Божої Матері з дитиною, скульптури «Мадонна з немовлям», «Материнство Марії», «Мадонна непорочного зачаття», «Ессе Ношо», «Христос на смертному одрі», «Піста».

В Острозькому музеї експонується рання робота Сосновського - барельєф «Мадонна з Немовлям», який походить з домової каплиці Сосновських у Новомалинському замку¹⁷. Богоматір та Христа скульптор зобразив у заглибленій арковій ніші. Маленький Ісус стоїть перед матір'ю, широко розвівши руки в сторони. Марія, стоячи позаду сина, схилила до нього голову. В одній руці вона тримає Біблію, іншою - показує на Ісуса. Цікава деталь в барельєфі - це крапля води, яка витікає з драпування поряд з підписом майстра. Схожа крапля разом з підписом - характерна особливість, яку скульптор вводить до багатьох своїх композицій.

Краї рельєфу оплітають ніжні квіти лілей і троянд. Біла лілея символізує чистоту Марії. В свою чергу троянда символізує власне саму Марію. В Україні існує легенда про те, як св. Анна зачала Діву Марію від запаху троянди¹⁸. Святою Трояндою називали і Богородицю, у той час, як прародительку Єву символізував яблуневий цвіт.

¹⁵ Encyklopedyja powszechna S. Orgelbranda. – Warszawa, 1884. – Т. XI. S. 65.

¹⁶ Овсійчук В. А. *Класицизм і романтизм в українському мистецтві*. – К.: Дніпро, 2001, ст. 165.

¹⁷ Orłowicz M. *Ilustrowany przewodnik po Wołyniu*. – Łuck. – 1929. – S. 280.

¹⁸ Селівачов М. *Лексикон української орнаментики*. – К.: Редакція вісника «АНТ» – 400 с.

Барельєф «Мадонна з Немовлям»

У середині 1850 років Сосновським була вирізьблена тривимірна скульптура «Мадонна з немовлям». Вона належала племянниці скульптора Ганні з графів Ходкевичів - Довгялло, була подарована нею в 1897 р. в Острозький костел, а нині зберігається у краєзнавчому музеї Острога. Руки Матері та Сина з'єднуються на державі - символи Всесвіту, увінчаній хрестом.

Скульптура «Мадонна з Немовлям»

Новим кроком у вирішенні теми материнства в творчості Сосновського стала композиція «Материнство матері» (середина 1850 р.), що знаходиться у польському колеґіумі в Римі¹⁹. У 1855 р.,

---

¹⁹ Langman J. *Szkice o rzeźbie religijnej Oskara Sosnowskiego*. – Rzym, 1971. – S. 29- 30.

після проголошення в Римі догмату Непорочного Зачаття Пресвятої Богородиці, Томаш Сосновський створив одну із своїх кращих статуй - «Мадонну Непорочного Зачаття» як художнє втілення цього догмату. 1856 р. скульптура була куплена Мечиславом Грохольським і вивезена з Риму до його маєтку в Гриців [на сьогодні Шепетівського району, Хмельницької обл.). Після Другої світової війни онук Грохольського - Казимір перевіз її до Варшави, а 1957 р. скульптура була віддана монастирю в Буракові²⁰. У 1855-1886 рр. Сосновський вирізьбив ще 6 мармурових і 6 гіпсових реплік скульптури. Найстарішою реплікою можна вважати скульптуру у Папському польському колеґіумі у Римі - дарунок Даріуша Понятовського. У 1875 р. Сосновський вирізьбив Мадонну для громади сестер непорочних новофундованого монастиря в Ярославі, у 1883 р. - для громади сестер непорочних у Язлівці.

Скульптура Христа у терновому вінці «Ессе Ното», подарована Сосновським у 1865 р.²¹ палестинському монастирю Нотр Дам де Сіон²² у Єрусалимі, за своєю композицією і загальним емоційним настроєм смиренної величності, дуже близька до «Мадонни непорочного зачаття». Спокій і покірність - у смиренно складених, зв'язаних руках Христа, в нахиленій голові, увінчаній терновим вінком, у глибокому сумному погляді очей, прикритих ледь опущеними повіками. У цій роботі автор теж використав зображення каплі води, яка витікає із драпування.

Завершення важкого земного шляху Ісуса втілює композиція «Христос на смертному одрі», виконана в 1855 році²³. Відомі дві майже аналогічні роботи майстра. Одна з них знаходиться у костелі кармелітів у Варшаві, інша - в Острозькому краєзнавчому музеї. Вона походить з місцевого римо-католицького костелу, куди була подарована після його реставрації у 1897 р. родичкою скульптора Броніславою з Фальковських Чосновською²⁴.

---

²⁰ Langman J. *Szkice o rzeźbie religijnej Oskara Sosnowskiego*. – Rzym, 1971. – S. 29-30.

²¹ Batowski Z. *Allg. Lexikon. – Bild Kunster. – T. XXXI. – S. 302.*

²² Монастир Сестер Сіону (Notre-Dame de Sion) та Базилика Ессе Ното знаходяться у старому районі Єрусалима на Via Dolorosa.

²³ Batowski Z. *Allg. Lexikon. – Bild Kunster. – T. XXXI. – S. 302.*

²⁴ Визитационная опись Острожского костела, составленная в 1899 году за истекшее пятилетие ксендзом Вацлавом Машевским. *Orłowicz M. Ilustrowany... S. 269.*

Скульптура «Ессе Номо»

Образ Христа в композиції «Піста» із Рівненського краєзнавчого музею доповнюють постаті Марії та Іоанна Богослова, втілюючи скорботу матері та учня від втрати єдиного сина і улюбленого вчителя. Об'єднують всі три постаті хрест - символ страждання і спасіння. Скульптор декілька разів повторював «Пісту». Дві мармурові скульптури та дві гіпсові моделі її зберігаються у Римі²⁵. Репліка майстра з Рівненського музею походить із села Межиричі Корецькі, де була поставлена як меморіальний пам'ятник на могилі сім'ї Рудницьких, знайомих скульптора, яким належав маєток у селі Руцці Рівненського повіту²⁶.

Релігійна тема була головною, але не єдиною у творчості Т.-О. Сосновського. Томаш-Оскар - автор пам'ятників «Ядвізі та Ягайлу» - 1866 р., Краків; Петру Скарзі, Адаму Міцкевичу, Тадеушу Чацькому - 1855 р., Варшава; Миколаю Копернику - 1873 р., Рим. Скульптор плідно працював у галузі камерного портрета, створив

чимало погрудь своїх сучасників та видатних діячів минулого: знаменитого архітектора XVI ст. Антонія да Сангалло, братів Едварда та

²⁵ Langman J. *Szkice o rzeźbie religijnej Oskara Sosnowskiego*. - Rzym, 1971. - S. 6.

²⁶ Langman J. *Szkice o rzeźbie religijnej Oskara Sosnowskiego*. - Rzym, 1971. - S. 6.

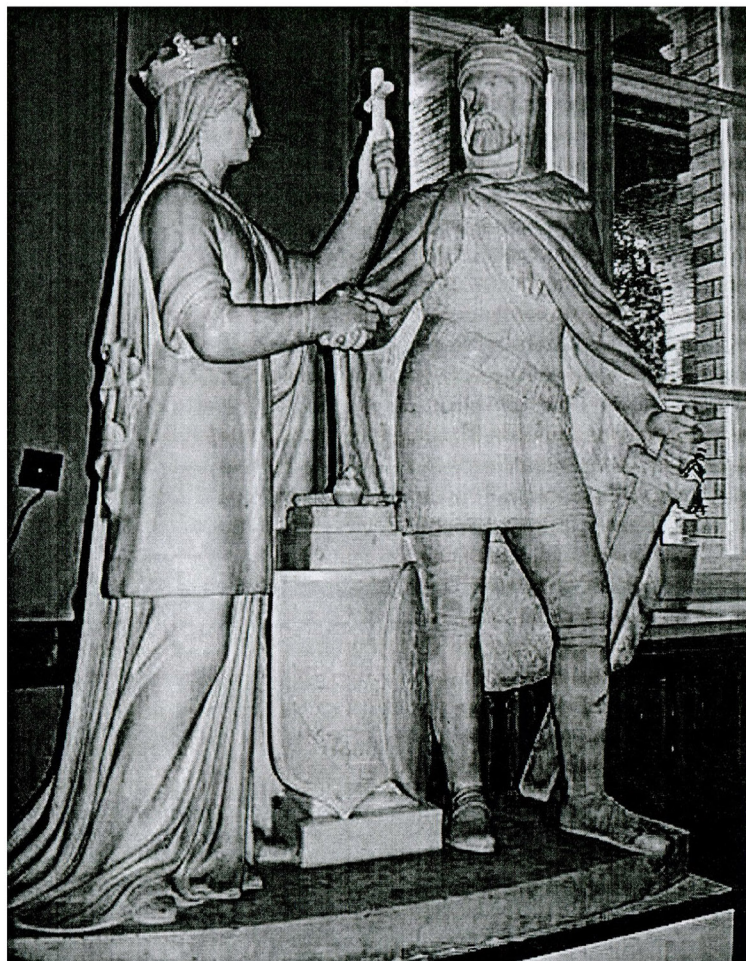
Олександра Єловицьких, актриси Елеонори Дузе, художників Франческо Подесті та П'єтро Гагліарді, архітектора Сальваторе Б'янкі.

Скульптура «Пієта»

У деяких портретах, попри достатню схожість із реальною зовнішністю зображуваних, однак, не було досягнуто глибшого індивідуального виразу (портрет письменника Юзефа Коженювського, Львівська галерея мистецтв). Суто класицистично виглядає

Скульптура «Ядвіга та Ягайло»

скульптура «Едіп і Антігона» (Краків); в інших творах зміст носить наліг романтизму «Ядвіга і Ягайло» (Краків).

Потрібно відмітити, що на сьогодні багато зі скульптур, які тільки гіпотетично можуть належати до раннього періоду життя майстра, коли він ще навчався та робив копії з античних зразків, без вагань приписуються Сосновському. Так в ОДІКЗ зберігаються три підписні роботи скульптора - барельєф «Мадонна з Немовлям», тривимірна композиція «Мадонна з немовлям» та скульптура «Христос на смертному одрі», але вже традиційно приписується різцю автора непідписний бюст Олександра Македонського. У Рівненському музеї авторству скульптора приписуються сім робіт - «Арес», «Брут», «Невідома», «Аполлон», «Піста», «Сократ», «Спляча Аріадна», але підписна лише одна - «Піста»²⁷. До цього списку варто додати скульптуру із Острозької Академії, яку називають і «Немезідою», і «Богородицею», що походить із села Плужне Ізяславського району Хмельницької області. Усі вище перераховані підписні скульптури мають спільну особливість, яку підмітив Олег Романчук. По закінченні роботи Сосновський надавав скульптурі характерний матовий блиск поверхні. Всі інші роботи мають відполіровану основу без підписів і письмових свідчень про походження з-під різця Томаша-Оскара. На мою думку, всі відполіровані роботи можуть бути віднесені до спадку митця лише гіпотетично. «Немезида - Богородиця» із Національного університету «Острозька Академія» надійшла із Плужного в настільки зруйнованому стані, що говорити про авторство досить складно. Барельєф «Мадонна з немовлям» з ОДІКЗ, як вже зазначалося вище, має, крім підпису, краплю води, яка перегукується із краплею на скульптурі авторства Сосновського «Ессе Ното» із палестинського монастиря Нотр Дам де Сіон, та статуї «Мойсей».

Роки наполегливої кропіткої праці приносили Сосновському все нові звання, посади, нагороди. У грудні 1854 р. папа Пій ІХ відзначив Сосновського за великі заслуги в розвитку релігійної скульптури однією з найвищих своїх нагород - орденом Григорія

---

²⁷ Романчук О. *Обґрунтування методу дослідження скульптур Томаша Оскара Сосновського* / О. Романчук // Діячі науки і мистецтва рідного краю у розвитку української національної культури : зб. мат. і тез наук. конф. 29-30 вер. 1998 р. / Рівнен. держ. ін-т культ., Рівнен. обл. упр. культ., Держ. архів Рівнен. обл., Обл. краєзн. музей. – Рівне, 1998. – С. 144-150.]

Великого²⁸. З червня 1875 р. скульптор був проголошений членом Академії Св. Луки в класі різьблення²⁹. У 1878 р. він був обраний почесним членом Towrzystwa Zachety Sztuk Pięknych w Królestwie Polskim³⁰.

Найбільше часу Сосновський віддавав роботі в Академії «Віртуози Пантеону». Академія знаходилась біля давньоримського Пантеону. 14 червня 1868 р. Сосновський отримав звання дійсного члена академії³¹. 12 липня того ж року - диплом члена академії в класі різьблення. 13 лютого 1870 р. товариші довірили Сосновському «нагляд над залами та каплицями».

Протоколи зібрань академії розповідають і про інші заслуги скульптора. У травні 1870 року у Римі, через 350 літ по завершенню земного шляху Рафаеля Санті було виявлено його поховання. Усвідомлюючи, що зміна температурного режиму та освітлення можуть стати фатальними, гіпсовий відбиток черепа геніального Рафаеля доручили зробити найвидатнішому скульптору. Ним став уродженець Острожчини - Сосновський. Відтак цю гіпсову копію-відбиток подарували місту Урбіно, де народився Рафаель Санті.

Заслуги Сосновського сприяли тому, що на загальних зборах академії 14 грудня 1873 р. він був обраний другим ад'юнктом, а 14 грудня 1874 р. - регентом-ректором, обов'язки якого він виконував до самої смерті.

Щедрість «добротою поляка» з Волині дивувала усіх. Зарученим убогим дівчатам, крім традиційного вручення весільних суконь та грошових сум, він додатково підносив свої дарунки, на власні кошти влаштовував для них прийоми з чудовим частуванням. Сосновський допомагав також молодим художникам, брав участь у їхніх конкурсах, вибираючи теми для робіт та оцінюючи їх працю.

Живучи в Римі, Сосновський не забував своєї Батьківщини, час від часу приїжджав на Волинь. У свосму замку в Новомалині

---

²⁸ Lameński L. *Madonny Sosnowskicgo*. // Przegląd Akademicki. Lublin. – 1994. – № 13-14 (55-56) – Lipiec-Wrzesień. – S. 52.

²⁹ Lameński L. Tomasz Oskar Sosnowski. – Biografia... // Materiały XV sesji stałej konferencji archiwów, bibliotek i muzeów polskich na Zachodzie. – 23-26. IX. 1993.

³⁰ Lameński L. Tomasz Oskar Sosnowski. – *Biografia...* / Materiały XV sesji stałej konferencji archiwów, bibliotek i muzeów polskich na Zachodzie. – 23-26. IX. 1993.

³¹ Waga H. *Artyści polscy w Akademii «Virtuosi al Panteon»* // Biuletyn historii sztuki. – R. XXX – 1968 – № 1. – S. 82.

господар навіть частину кімнат переобладнав під скульптурну майстерню. Меблі, в основному, були антикварні, частина місцевої роботи. Цікаве ліжко на якому спав Томаш-Оскар Сосновський. Воно було виготовлено у вигляді венеціанської гондoli та декороване різними макаронами, спинка в ліжка була у формі арфи зі струнами. В одному із покоїв розміщувалася статуя богині Мінерви. (Р. Афтанази автором називає Гіацінта Фіорентіні - насправді вона була роботи Карло Альбачіні)³².

На вулиці стояла скульптура Матері Божої виготовлена з пісковика як припускають XVI століття. Під час реставрації коли розкопували фундаменти цокольного поверху то знайшли поховання в якому в сидячому положенні було поховано двох людей з бронзовими колами на головах, кола схожі на корони. П'ятнадцять возів з найціннішими речами під час першої світової війни були вивезені до Житомира, деякі твори мистецтва потрапили до острозького музею. Речі які вивезли до Житомира розмістили в католицькій духовній семінарії звідки частина потрапила до Житомирського музею, в тому числі і портрети князя Василя- Костянтина Острозького, та Томаша-Оскара Сосновського.

Після входження в 20-х роках Західної України знову під владу Польщі до Новомалина повернулося лише незначна частина із Острога. Це були три гармати, та дві мортири походженням із Вишнівця, які до 1939 року прикрашали мури замку. Знайдена була скульптура Мінерви з відбитою головою, але голову вдалося прилаштувати на місце.

Проте життя так склалося що більшість часу Томаш-Оскар проводив в Італії. За дорученням, складеним Т.-О. Сосновським 14 січня 1881 р. на ім'я колезького асесора Генріха Станіслава- вича Ружицького, зазначалося, що у зв'язку з перебуванням скульптора в Римі та неможливістю управляти своїми мастками, він доручає керувати Новомалинською й Симонівською вотчинами Генріху Ружицькому³³. У 1858 р. він, будучи католиком, перебудував церкву у своєму селі Ляхові (Кутянка), у 1861 р. - на власні кошти збудував дерев'яну церкву в селі Новомалин.

Допомагаючи молодим художникам та бідним людям, не шкодуючи грошей на закупівлю дорогого мармуру для скульптур, сам

³² Aftanazy R. *Dzieje rezydencji na dawnych kresach Rzeczypospolitej*. T.V: *Województwo Wołyńskie*. Wrocław, 1994. С. 307.

³³ Державний архів Житомирської області, справа 1943, арк. 158.

Сосновський жив так просто і скромно, що це дивувало його знайомих і колег. Французький дослідник Луї Вейллот писав про нього: *«Скульптор-поляк володіє на Україні палацом, повним королівських коштовностей та більше як 4000 підданими. Все це залишив, щоб створювати скульптури в Римі, а праця над створенням цих скульптур спонукає його забути про турботу про себе та славу. Яку ж славу міг здобути собі скульптор у Франції, користуючись прибутками, які приносили його 4000 підданих. Та він влаштував для себе майстерню, схожу на сарай. Не випускаючи долота з рук і не перестаючи працювати, підкріплюється шматком хліба або іноді якоюсь їжею, принесеною із загальної кухні. Ховається, якщо хтось прийде оглядати його роботи. Бачив його один раз. Добре польське обличчя, лагідне і чисте, але очі мають у собі життя незвичайне»*. Ці слова, як ніякі інші, розкривають нам красу великої безкорисної душі скульптора, який понад усе в житті ставив мистецтво і жив для мистецтва, усвідомлюючи його високе призначення - будити в душі кожної людини прагнення ідеалу - *«нічого для себе і все для інших»*³⁴.

Потрібно відмітити, що в усіх публікаціях Сосновського завжди називають поляком, так він себе і сам ідентифікував. Проте, як уже зазначалося вище, мама Томаша-Оскара походила із давнього українського (хоча пізніше і сполонізованого) роду Малинських. Тому за місцем народження та, частково, за кров'ю ми маємо право називати Сосновського і українським скульптором.

Томаш-Оскар Сосновський помер 27 січня 1886 року. Його поховали на кладовищі Кампо Верано. На надмогильній плиті зображений ангел, який лівою рукою вказує на небо, а у правій - тримає пергаментний сувій. Простий напис свідчить про те, що пам'ятник поставили племінниця та онучки скульптора, шануючи його добру пам'ять. Слова некролога, написані після кончини скульптора його товаришами, відзначались особливою теплотою: *«Був у думках і серцях усіх, тому що на людину подібного характеру, подібної доброти і величності духа, треба чекати довгі роки»*³⁵.

---

³⁴ Veillot L. *Le Parfum de Roma*. – Т. 1-2. Paris. 1866. – С. 61-63. Трактуння тексту подається за статтею: Waga H. *Artyści...* – С. 84.

³⁵ Бондарчук Я.В. Скульптор Томаш Оскар Сосновський – проповідник християнської моралі // Виховання молодого покоління на принципах християнської моралі в процесі духовного відродження України. Острог. 1998. – С. 370.

ÓŚRODEK „WOŁANIE Z WOŁYNIA”

Od 1997 roku Ósrodek „Wołanie z Wołynia” zajmuje się publikowaniem książek wydawanych przez „Wołanie z Wołynia” – pismo religijno-społeczne ukazujące się na Ukrainie od 1994 roku. Wokół pisma skupionych jest kilka osób, które wzięły na siebie trud dokumentowania najnowszej historii i ukazywania aktualnych problemów Kościoła Katolickiego na Ukrainie, ze szczególnym uwzględnieniem Wołynia i diecezji łuckiej. Zainteresowania naszej redakcji obejmują także: sytuację wierzących w społeczeństwach krajów postsowieckich, kontakty katolicko-prawosławne, wysiłki ekumeniczne, stosunki polsko-ukraińskie, kultura i osiągnięcia myśli filozoficznej Ziemi Wołyńskiej, wybitni Wołynianie. Równocześnie z pismem ukazuje się seria wydawnicza: Biblioteka „Wołanie z Wołynia”. W latach 1997–2015 wydaliśmy 98 tytułów.

ZAPRASZAMY DO WSPÓŁPRACY!!!

Dotychczas nakładem Óśrodka „Wołanie z Wołynia” ukazały się:

- T. 1. „Хресна Дорога”, Остроп 1997.
- T. 2. Br. Adrian Waclaw Brzózka, *Milczące cienie*, Ostróg 1997.
- T. 3. O. Ян Попель, „Розмови про молитву”, Білий-Дунаець 1997.
- T. 4. O. Remigiusz Kranc OFMСар., *W drodze z Ostroga na Kotyń* – pod red. ks. Witolda Józefa Kowalowa i o. Józefa Mareckiego OFMСар., Biały Dunajec–Kraków 1998.
- T. 5. O. Едвард Станск, „Педагогічні принципи вчителя з Назарету”, Білий-Дунаець, 1998.
- T. 6. Tadeusz Kukiz, *Wołyńskie Madonny i inne obrazy sakralne z diecezji łuckiej*, Biały Dunajec 1998.
- T. 7. Ks. Witold Józef Kowalów, *Zmartwychwstały Kościół cz. 1, Diecezja łucka 1989–1998: odrodzenie Kościoła Rzymsko-katolickiego w obecnym dekanacie rówieńskim*, Biały Dunajec 1998.
- T. 8. O. Альбін Яноха OFMСар., „Отець Серафим-Алоїз Кашуба (1910–1977)”, Білий-Дунаець, 1999; O. Albin Janocha, OFMСсар., *Ojciec Serafin Alojzy Kaszuba (1910–1977)*, Biały Dunajec 1999.
- T. 9. Ks. Witold Józef Kowalów, Ks. Michał Stanisław Głowacki „Świętopelk” (1804–1846). *Folklorysta i współorganizator powstania*, Biały Dunajec–Ostróg 1999.
- T. 10. Ks. Witold Józef Kowalów, *Sursum corda. W górę serca. Wybór artykułów prasowych z lat 1992–1997*, Biały Dunajec–Ostróg 1999.
- T. 11. Krzysztof Koltun, *Szelest róży*, Biały Dunajec–Ostróg 1999.
- T. 12. С. Михайлина Алекса RM, „Слуга Божий Архієпископ Зигмунт-Щенський Фелінський (1822–1895). Син Волинської Землі”, Білий-Дунаець, 1999.
- T. 13. O. Андрій Зволінський, „Ясько”, Білий-Дунаець–Остріг, 1999.
- T. 14. O. Ієронім Варахім OFMСар., „Духовний силует Слуги Божого О. Серафима Кашуби

OFMCar.", Білий-Дунаець-Острів, 2000; O. Hieronim Warachim OFMCar., *Duchowa sylwetka Sługi Bożego O. Serafina Kaszuby OFMCar.*, Biały Dunajec-Ostróg 2000.

T. 15. Ostróg. *Ilustrowany przewodnik krajoznawczy*, Biały Dunajec-Ostróg 2000.

T. 16. Ks. Władysław Knapiński, *Sprawa o Kościół w Ostrogu na Wołyniu*, Biały Dunajec-Ostróg 2000.

T. 17. Leon Karłowicz, *Nie zostawiajcie mnie tu... Obrazy z życia deportowanych do Kazachstanu*, Biały Dunajec-Ostróg 2000.

T. 18. O. Иоанн Павел Мухарский OFMCar., *"И ты утверждай своих братьев. К Великому Юбилею 2000 года"*, Biały Dunajec-Ostróg 2000.

T. 19. Галина Гандзілевська, *"Чекатиму тебе..."*, Biały Dunajec-Ostróg 2000.

T. 20. Krzysztof Rafał Prokop, *Sylwetki biskupów łuckich*, Biały Dunajec-Ostróg 2001.

T. 21. *Listy z Koziełska burmistrza miasta Ostroga*, Biały Dunajec-Ostróg 2001.

T. 22. Ks. Władysław Bukowiński, *Do moich przyjaciół*, Biały Dunajec-Ostróg 2001.

T. 23. *Spotkałem człowieka. Ks. Władysław Bukowiński w pamięci wiernych i przyjaciół*, Biały Dunajec-Ostróg 2001.

T. 24. Krzysztof Koltun, *Wołyńska litania*, Biały Dunajec-Ostróg 2001.

T. 25. Witold Józef Kowalów, *Szkice z dziejów kościelnych Ostroga i okolicy*, Biały Dunajec-Ostróg 2001.

T. 26. Romuald Wernik, *W Zdobunowie zakwitły kaczeńce*, Biały Dunajec-Ostróg 2001.

T. 27. Ks. Andrzej Kwiczala, *Dzieje parafii rzymskokatolickiej w Ostrogu na Wołyniu (1939-2000)*, Biały Dunajec-Ostróg 2001.

T. 28. Богдан Колосок, *"Кафедральні споруди Луцька. Історико-архітектурне дослідження"*, Biały Dunajec-Ostróg 2002.

T. 29. Maria Przybylska, *Karawana ze Wschodu*, Biały Dunajec-Ostróg 2002.

T. 30. O. Ієронім Варахім OFMCar., *"Апостол Церкви Мовчання. О. Серафим Кашуба OFMCar."*, Білий-Дунаець-Острів, 2002; O. Hieronim Warachim OFMCar., *Apostol Kościoła Milczenia. O. Serafin Kaszuba OFMCar.*, Biały Dunajec-Ostróg 2002.

T. 31. Ks. Kamil Kantak, *Juliusza Słowackiego życie i idee religijne*, Biały Dunajec-Ostróg 2003.

T. 32. Krzysztof Rafał Prokop, *Biskupi kijowscy obrządku łacińskiego XIV-XVIII w. Szkice biograficzne*, Biały Dunajec-Ostróg 2003.

T. 33. O. Hieronim Warachim OFMCar., *Kapucyńska Odyseja przez Podole i Wołyń*, Biały Dunajec-Ostróg 2004.

T. 34. Marek A. Koprowski, *Wołyń dzisiaj*, Biały Dunajec-Ostróg 2004.

T. 35. *"Старий Кривин: дослідження та матеріали з історії Південно-Східної Волині"*, вступ, нарис, упорядкування Тарас Вихованець, Ігор Тесленко, Biały Dunajec-Ostróg 2005.

T. 36. *Krzemieniec*, Biały Dunajec-Ostróg 2005.

T. 37. Ulas Samczuk, *Wołyń*, Biały Dunajec-Ostróg 2005.

T. 38. *"Стародруки Речі Посполитої XVI-XVIII ст. у зібраннях Музею книги та друкарства м. Ostroga і Волинського краєзнавчого музею. Каталог"*, Луцьк 2005.

T. 39. Stanisław J. Kowalski, *Powiat buczacki i jego zabytki*, Biały Dunajec-Ostróg 2005.

T. 40. *Materiały do dziejów diecezji łuckiej. Relacje o stanie parafii i dekanatów 1941-1944*, oprac. Maria Dębowska, Biały Dunajec-Lublin-Luck-Ostróg 2005.

T. 41. O. Kasjan Korczyński, *Katedra kijowska*, Biały Dunajec-Ostróg 2005.

T. 42. Інна Шостак, *"Луцько-Житомирська римо-католицька дієцезія наприкінці XVIII - у*

першій половині XIX століття”, Biały Dunajec–Ostróg 2005.

- T. 43. Adrian Waclaw Brzózka, *Zawieszani w czasie*, Biały Dunajec–Ostróg 2005.
- T. 44. Ks. Witold Józef Kowalów, *Memores Domini. Pamiętający o Panu. Wybór artykułów prasowych z lat 1998–2002*, Biały Dunajec–Ostróg 2005.
- T. 45. Swietlana Pyza, *Zycie heroiczne i myśl ojca Serafina Kaszuby*, Biały Dunajec–Ostróg 2005.
- T. 46. Tomasz Kempa, *Akademia i drukarnia Ostrogska*, Biały Dunajec–Ostróg 2006.
- T. 47. Henryk Dąbkowski, *Polesie – moja mała Ojczyzna*. Wybór artykułów prasowych z lat 1989–2000, Biały Dunajec–Ostróg 2006.
- T. 48. Paweł Grabczak, *Seminaria duchowne lucko-żytomierskiej diecezji w latach 1798–1842*, Biały Dunajec–Ostróg 2006.
- T. 49. *Biesiada Krzemieniecka*, zeszyt 1, Biały Dunajec–Ostróg 2006.
- T. 50. *Spotkałem człowieka*. Ks. Władysław Bukowiński w pamięci wiernych i przyjaciół, cz. 2, Biały Dunajec–Ostróg 2006.
- T. 51. Michał Rudzki, *Notatnik wołyński*, Biały Dunajec–Ostróg 2006.
- T. 52. Ks. Władysław Bukowiński, *Wspomnienia z Kazachstanu*; O. Serafin Alojzy Kaszuba OFMCap., *Zapiski z Kazachstanu*, Biały Dunajec–Ostróg 2006.
- T. 53. “*Стародруки Речі Посполитої XVII–XVIII ст. у Волинських книгозбірнях. Каталог*”, Луцьк 2006.
- T. 54. *Biesiada Krzemieniecka*, zeszyt 2, Biały Dunajec–Ostróg 2007.
- T. 55. Krzysztof Rafał Prokop, *Biskupi kamieniecy od średniowiecza do współczesności. Szkice biograficzne*, Biały Dunajec–Ostróg 2007.
- T. 56. Teresa Tyszkiewicz, *Archipelag śladów Boga*, Biały Dunajec–Ostróg 2007.
- T. 57. Józef Dunin Karwicki, *Wędrówka od źródeł do ujścia Horynia*, Biały Dunajec–Ostróg 2007.
- T. 58. Br. Adrian Waclaw Brzózka OFM, *Sny utraconej ziemi*, Biały Dunajec–Ostróg 2007.
- T. 59. Jan Paweł II – Йоан Павло II, *Трутык рzymски – Римський триптитх*, Biały Dunajec–Ostróg 2008.
- T. 60. Marek A. Korprowski, *Między Bugiem a Styrem*, Biały Dunajec–Ostróg 2008.
- T. 61. *Różaniec w życiu biskupa Adolfa Piotra Szelągka – Розаріюу житті Єпископа Адольфа-Петра Шельонжека*, oprac. s. Sabina Irena Gumkowska CST i s. Beniamina Karwowska CST. Biały Dunajec–Ostróg 2008.
- T. 62. Adam Hlebowicz, *Bilo-żółta Ukrajina (Bialo-żółta Ukraina)*, Biały Dunajec–Ostróg 2009.
- T. 63. Jan Fitzke – Z Wołunia 1936–1939. Biały Dunajec–Ostróg 2009.
- T. 64. *Biesiada Krzemieniecka*. Zeszyt 3, „Liceum Krzemienieckie 1920–1939”. Biały Dunajec–Ostróg 2009.
- T. 65. Ks. Stanisław Szczypka, *Z Żyтомierza na Podhale*, Biały Dunajec–Ostróg 2009.
- T. 66. Данута Ленік – Danuta Lenik, *Зі сходу на Захід... – Ze Wschodu na Zachód...*, Biały Dunajec–Ostróg 2009.
- T. 67. Tatjana Jurczenko, *Duchowość misyjna kapłanów pracujących w ZSRR po II wojnie światowej*, Biały Dunajec–Ostróg 2009.
- T. 68. *Kalendarz «Wołania z Wołunia» 2010*, Biały Dunajec–Ostróg 2010.
- T. 69. Marek A. Korprowski, *Podolskie klejnoty*, Biały Dunajec–Ostróg 2010.

- T. 70. Ks. Władysław Bukowiński, *Historia nauczycielką życia*, Biały Dunajec–Ostróg 2010.
- T. 71. Ks. Zygmunt Chmielnicki, *Kartki wspomnień*, oprac. Maria Dębowska, Biały Dunajec–Ostróg 2010.
- T. 72. Krzysztof Rafał Prokop, *Arcybiskupi halińscy i lwowscy obrządku łacińskiego. Szkice biograficzne*, Biały Dunajec–Ostróg 2010.
- T. 73. O. Ян Попель, “Розмови про молитву”, Білий-Дунаєць–Острого, 2011.
- T. 74. Jan Nowak, *Rekolekcje z ks. Władysławem Bukowińskim*, Biały Dunajec–Ostróg 2011.
- T. 75. Marek A. Koprowski, *Od Humania do Krzemieńca: Irena Sandecka*, Biały Dunajec–Ostróg 2012.
- T. 76. Maria Kielar-Czapla, *Ojciec Ludwik Wrodarczyk OMI. Portret duchowy*, Biały Dunajec–Ostróg 2012.
- T. 77. Feliks Jasiński, *Kronika. Losy Polaków parafii Kąty, powiatu krzemienieckiego, województwa wołyńskiego w latach 1939–1945*, Biały Dunajec–Ostróg 2012.
- T. 78. *Materiały do wołyńskiego słownika biograficznego*, pod red. ks. Witolda Józefa Kowalowa, Biały Dunajec–Ostróg 2012.
- T. 79. Krzysztof Kołtun, *Wołyńska litania*, Biały Dunajec–Ostróg 2012.
- T. 80. Anna Jakubczyk, *Rodzina Józefówki w Żytomierzu*, Biały Dunajec–Ostróg 2013.
- T. 81. Ryszard Mieczysław Klisowski, *Wybrane wiersze wołyńskie*, Biały Dunajec–Ostróg 2013.
- T. 82. Stanisław Kardaszewicz, *Dzieje dawniejsze miasta Ostroga, Materiały do historii Wołynia*, reprint-przedruk wydania z roku 1913. Biały Dunajec–Ostróg 2013.
- T. 83. Marek A. Koprowski, *Na gruzach Marchlewszczyzny. Skazani za polskość*, Biały Dunajec–Ostróg 2014.
- Przejmująca historia Polaków mieszkających w Dowbyszu i okolicy, ukazująca fenomen trwania polskiej diaspory na Żytomierszczyźnie.
- T. 84. *Дев'ятниця за посередництвом Слуги Божого о. Владислава Буковинського – Новелла за причиною Слуги Божого ks. Władysława Bukowińskiego*, Biały Dunajec–Ostróg 2014.
- T. 85. Рахела Шинделевиц, *Красота, которая привела меня к Богу*, Biały Dunajec–Ostróg 2014.
- Świadectwo drogi życia do wiary w Kościele Katolickim.
- T. 86. Józef Dunin Karwicki, *Jak to in illo tempore bywało. Kartka z drugiej połowy 18 w., wyjęta z papierów rodzinnych domu Duninów-Karwickich*, Biały Dunajec–Ostróg 2014.
- T. 87. Krzysztof R. Prokop, *Polscy biskupi dominikańscy*, Biały Dunajec–Ostróg 2014. Słownik polskich biskupów wywodzących się z Zakonu Kaznodziejskiego.
- T. 88. Antoni Malczewski, *Maria. Powieść ukraińska*, Biały Dunajec–Ostróg 2014.
- T. 89. O. Ryszard Stolarczyk, *Początki karmelitańskiej misji w Kijowie*, Biały Dunajec–Ostróg 2015.
- Historia parafii rzymskokatolickiej na Swiatoszyńnie w Kijowie napisana przez jej wieloletniego proboszcza.
- T. 90. Józef Ignacy Kraszewski, *Okruszyny. Zbiór powiastek, rozpraw i obrazków*. Tom I-III., Biały Dunajec–Ostróg 2015.
- Reprint drobnych prac Józefa Ignacego Kraszewskiego, dotyczących Wołynia i Ukrainy.

- T. 91. Romuald Wernik, *Habit i nagan*, Biały Dunajec–Ostróg 2015.
- T. 92. Ks. Feliks Sznarbachowski, *Początek i dzieje Rzymskokatolickiej Djecezji Łucko-Żytomierskiej, obecnej Łuckiej, w zarysie*, Biały Dunajec–Ostróg 2014.
- T. 93. Józef Ignacy Kraszewski, *Rzym za Nerona. Obrazy historyczne*, Biały Dunajec–Ostróg 2015.
- T. 94. Romuald Wernik, *Nie wrócą bociany na Graniczną. Opowieść kresowa*, Biały Dunajec–Ostróg 2015.
- T. 95. Józef Ignacy Kraszewski, *Wieczory wołyńskie*, Biały Dunajec–Ostróg 2015.
- T. 96. Stefan Kamiński, *Lata walk i zamętu na Ukrainie 1917–1921*, Biały Dunajec–Ostróg 2015.
- T. 97. Stefan Szajdak, *Wiersze wybrane*, Biały Dunajec–Ostróg 2015.
- T. 98. Adam Zelga, *Arcybiskup Zygmunt Szczęsny Feliński 1822–1895. Szedł do świętości, tracąc, ufny Bożej Opatrzności*, Biały Dunajec–Ostróg 2015.

**Wymienione książki można zamawiać
pod następującymi adresami:**

**Ośrodek
«Wołanie z Wołynia»
skr. poczt. 9, 34-520 Poronin
<http://www.wolaniecom.parafia.info.pl/>
e-mail: vykovaliv@gmail.com
lub**

**«Волання з Волині»
вул. Князів Острозьких, 4-а
35800 м. Остріг, Рівненська обл.
Україна**

«Wołanie z Wołynia»

Pismo religijno-społeczne
Rzymskokatolickiej Diecezji Łuckiej

To tytuł dwumiesięcznika, który wydajemy w diecezji łuckiej. Pismo to jest redagowane przeze mnie w rzymskokatolickiej parafii pw. Wniebowzięcia NMP w Ostrogu na Wołyniu. Na łamach „Wołania z Wołynia” zamieszczamy m. in. rozmaite opisy, relacje i wspomnienia dotyczące przeszłości wołyńskiej ziemi, kościołów i duszpasterzy. Celem tych tekstów jest uchronienie przed zapomnieniem chociaż części wołyńskiego dziedzictwa. Zwracam się do wszystkich ludzi pochodzących z Wołynia, którzy osiedlili się w różnych częściach Polski i Za Granicą, aby nadsyłali swoje wspomnienia, refleksje, spostrzeżenia lub materiały do opublikowania ich w dwumiesięczniku „Wołanie z Wołynia”. Mile widziane będą także zdjęcia dawnych duszpasterzy kościołów.

ks. Vitold-Yosif Kovaliv
(*ks. Witold Józef Kowalów*)

Zainteresowanych współpracą z redakcją naszego pisma proszę o kontakt:

О. Вітольд-Йосиф Ковалів
вул. Князів Острозьких, 4-а
35800 м. Остріг, Рівненська обл.
Україна

Ks. Witold Józef Kowalów
(**Ks. Vitold-Yosif Kovaliv**)
skr. poczt. 9, 34-520 Poronin
<http://www.wolaniecom.parafia.info.pl/>

e-mail: vykovaliv@gmail.com

lub telefoniczny w Ostrogu:
tel./fax +380 (3654) 2-26-42

